

Hänsyn vid avverkningar

Kontraktstillägg för avverkningsuppdrag
och leveransvirke inom Södra

Certifiering

Texten i broschyren bygger på standardkraven inom FSC och PEFC.

Policydokument

Mer information finns i följande policydokument:

- Naturvårdspolicy
- Avverkning i skog med höga naturvärden
- Miljöpolicy

Definitioner

Naturvård:

Uttrycket används som samlingsbegrepp för följande tre hänsyn:

naturhänsyn = hänsyn till biologisk mångfald

kulturrehänsyn = hänsyn till kulturmiljön

övrig hänsyn = hänsyn till friluftsliv m m.

Hänsynsnivåer:

Hänsynen vid avverkningar delas in i:

detaljhänsyn = enstaka träd eller mindre objekt

hänsynsytor = områden < 0,5 ha

hänsynsområden = områden > 0,5 ha.

Traktdirektiv:

Skriftlig instruktion till arbetslaget rörande bl a hur mycket virke som ska tas ut och vilken naturhänsyn som ska tas.

Till skogsägaren

Detta innehåller broschyren

Denna broschyr syftar till att klargöra ditt åtagande när det gäller naturhänsyn vid avverkning enligt gällande kontraktbestämmelser. Den ska också utgöra ett stöd för dem som utför avverkningen.

Södras naturvårdspolicy innebär bland annat att en god naturhänsyn måste tas vid avverkning. Målet med hänsynen är främst att bevara och utveckla skog med höga naturvärden och att bereda växter och djur möjligheter att överleva i den brukade skogen, men också att bibehålla de kulturvärden som finns, minimera körskador och undvika nedskräpning.

Broschyren beskriver kort de viktigaste hänsyn som ska tas vid slutavverkning och gallring. Instruktionerna uppfyller de krav som ställs i FSC- och PEFC-standarderna. Med hjälp av "Grönt bokslut" gör Södra sedan stickprov för att följa upp åtgärderna i fält.

Skog med höga naturvärden

Innan avverkningsuppdrag tecknas görs en naturvärdesbedömning av Södra. Enligt en särskild rutin bedöms om avverkningsuppdrag med hänsyn till naturvärdena kan tecknas eller ej.

Om avverkningen görs av skogsägaren själv eller någon annan och virket ska levereras till Södra svarar skogsägaren själv för att avverkningen sker inom ramen för Södras naturvårds- och miljöpolicy. Avverkning får ske endast om den kan utformas så att de höga naturvärdena ej förstörs. Annars har Södra rätt att avstå från att ta emot virket. I tveksamma fall bör Södra kontaktas.

Södra avverkar inte eller tar emot virke från reservat, andra skyddade områden eller nyckelbiotoper. Avverkning enligt gällande skötsel föreskrifter eller anvisningar från ansvarig myndighet är dock tillåten.

Inom områden med störningskänsliga, rödlistade fågelarter kan avverkningen behöva anpassas efter årstid.

Hänsynskrävande biotoper - beskrivning

Hänsynskrävande biotoper är områden som har högre naturvärden än omgivande skog. Dessa miljöer är viktiga för arter som är känsliga för avverkning.

Exempel på hänsynskrävande biotoper är:

- Sumpskogar med naturskogskaraktär
- Branter, lodytor eller raviner med gamla träd
- Kärr och källpåverkad mark
- Hällmarksskogar med rikligt med död ved
- Andra typer av skogar med gamla träd och mycket död ved

Hänsynskrävande biotoper - åtgärder

- Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska undvikas eller begränsas i och invid hänsynskrävande biotoper.
- Skydd för hänsynskrävande biotoper skapas i första hand genom tydliga hänsynsområden ($> 0,5 \text{ ha}$) eller hänsynsytor ($< 0,5 \text{ ha}$).

Kantzoner och skydds-zoner – beskrivning

Kantzoner och **skydds-zoner** är viktiga för bevarandet av artmångfalden på såväl skogsmarken som i andra angränsande ägoslag, inklusive våtmarker, sjöar och vattendrag.

Kantzoner är ofta artrika då de hyser växter och djur inte bara från kantzonen själv utan även från angränsande miljöer.

Kantzoner kan se ut på många olika sätt och bör därför hanteras olika beroende på vilka naturvärden man vill spara eller utveckla. Ibland är det bäst att spara kantzonen orörd, i andra fall kan man behöva förbättra naturvärdena med restaureringshuggningsåtgärder.

Kantzonsbredden anpassas efter de naturgivna förutsättningarna.

En skyddszon kan bestå av skog med lägre naturvärden som sparas antingen för att säkra naturvärden i vissa typer av hänsynskrävande biotoper eller för att förstärka kantzoner.

Skydds-zonen ska vara funktionell och dess bredd anpassas efter skyddsobjektet i fråga och de förutsättningar som gäller på platsen.

Kantzoner – åtgärder

Sparande av kantzon

- Lämna kantzoner med befintliga eller utvecklingsbara naturvärden mot annat ägoslag som inägor, våtmarker, impediment och vatten.
- Lämna naturliga, lövrika flerskiktade bryn mot öppen mark/våtmark.
- Lämna skyddande lövträd och undervegetation runt bäckar och vattendrag samt på den blöta/fuktiga mark som påverkas av bäcken.

Restaurering av kantzon

- I kantzoner/bryn och vid sjöar och vattendrag där vanlig produktionsgranskog går ända fram till kanten avverkas gran och ny gran planteras inte i kantzonen. Gynna istället lövträd och buskar för att på sikt få en skiktad olikåldrig kantzon.
- Mer öppna brynmiljöer mot t.ex. inägomark sparas eller åtgärdas så att värden kopplade till busksikt och ljusexponering bevaras och ges förutsättningar för att utvecklas, till exempel genom röjning.

Skyddszoner – åtgärder

Skyddszon lämnas

- Där det finns risk att höga bevarandevärden försvinner till följd av ljusinsläpp och uttorkning.
- Mot vatten vid risk för omfattande näringsläckage.

Trädgrupper och kalytesbegränsning - beskrivning

Med trädgrupp avses trädsamlingar som idag har lägre naturvärden än hänsynskrävande biotoper, men som ändå kan utgöra ett viktigt bidrag till variationen i landskapet om de avsätts till fri utveckling eller sköts för att gynna naturvärdena.

Trädgrupper bidrar också till att minska intrycket av "kallhygge" vid större avverkningar. Trädgrupperna kan innehålla såväl naturvärdesträd som utvecklingsträd (definition längre fram).

Trädgrupper och kalytesbegränsning - åtgärder

- ❑ Små ytor med träd som ännu inte når upp till nivån hänsynskrävande biotoper lämnas vid avverkningar för att utveckla nya naturvärden.
- ❑ Eftersträva att spara trädgrupper som mindre hänsynsytor i anslutning till befintliga enstaka naturvärdesträd eller naturliga terrängformationer, som exempelvis block och sänkor.
- ❑ Vid avverkningar större än 3 ha tas någon form av hänsyn som bryter av intrycket av kallhygge. En lämplig tumregel är cirka 100 m mellan sådan hänsyn och hyggeskant.
- ❑ Det kan, särskilt vid gallring, vara lämpligt att frihugga eller på annat sätt framhäva den lämnade trädgruppen, så att man vid senare åtgärder lättare kan se naturhänsynen.

Impediment

Impediment är områden med låg produktionsförmåga ($< 1 \text{ m}^3\text{sk}$ per hektar och år).

- Skogliga åtgärder får enbart göras för att bevara eller gynna den biologiska mångfalden.

Naturvärdesträd - beskrivning

Till naturvärdesträd räknas levande eller döende träd som har gröna blad eller friska barr i kronan. De ska ha speciella naturvärden och vara avvikande från virkesträden i det bestånd som ska avverkas.

Exempel på naturvärdesträd:

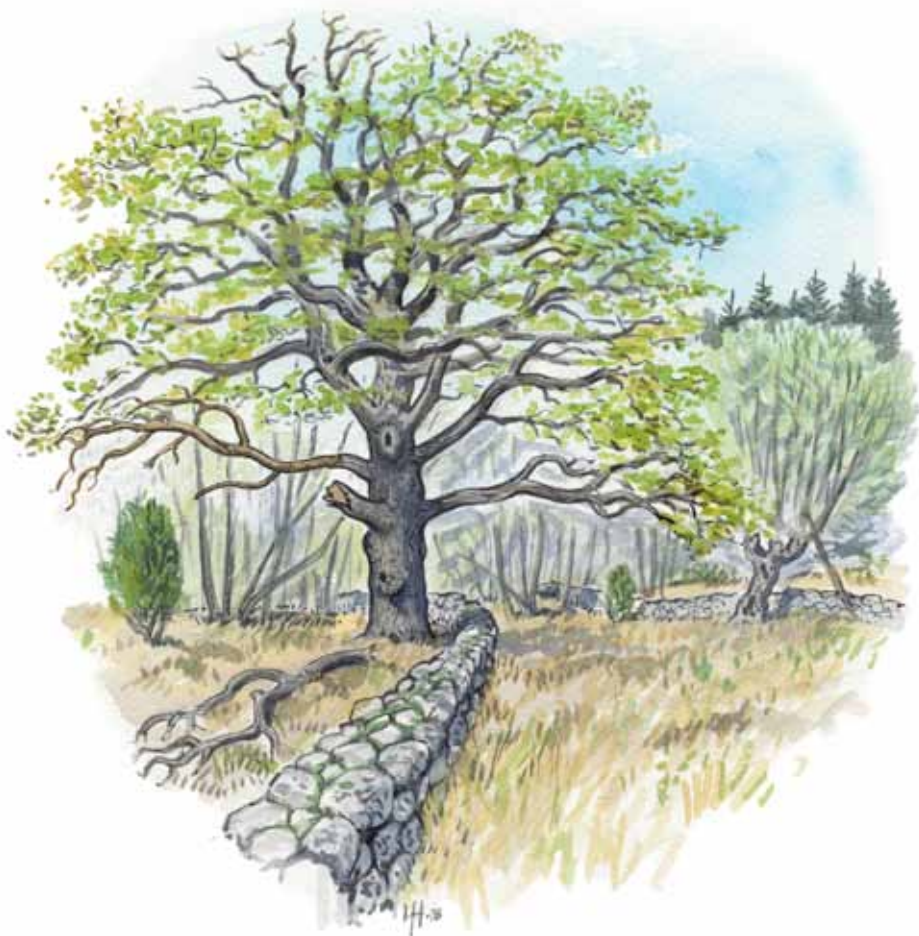
- Avvikande grova, gamla eller senvuxna träd med höga naturvärden.
- Boträd med risbon, hålträd eller grova träd med vid och grovgrenig/platt krona.
- Grov hassel, grova aspar och alar i barrdominerade bestånd om de inte förekommer rikligt.
- Trädformig sälg, rönn, oxel, lönn, lind, hägg, fågelbär, alm och hagtorn om de inte förekommer rikligt.
- Träd med påtagliga, öppna brandlyror och träd med tydliga äldre kulturspår.

Till naturvärdesträd räknas inte

- Träd som ingår i det normala skogsskötselprogrammet t.ex. fröträd-, skärm- och timmerställningar.
- Äldre huvudstammar av barr, löv eller ädellöv som är skötta för virkesproduktion

Naturvärdesträd - åtgärder

- Vid skogliga åtgärder ska alla naturvärdesträd sparas.
 - Undantag från att spara naturvärdesträd medges vid vägbyggnad och vid risk för skador på människor och byggnader samt för träd i närheten av elledningar
- Vindfällda naturvärdesträd ska inte upparbetas såvida de inte utgör hot mot byggnader, människor eller stoppar framkomlighet på vägar och stigar.

Utvecklingsträd - beskrivning

Utvecklingsträd är levande ordinära träd som sparas för att utveckla högre naturvärden.

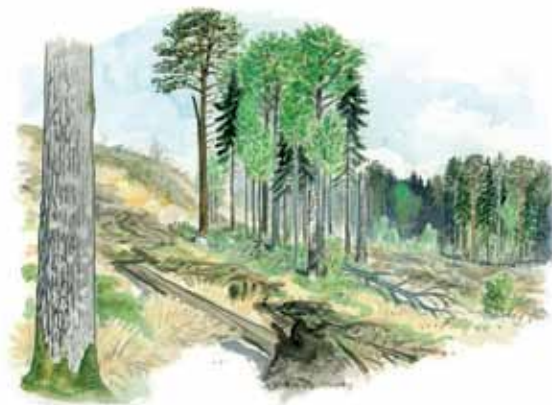
Det är en fördel om utvecklingsträd på avverkningsytan kan koncentreras till trädgrupper, hänsynsbiotoper eller kantzoner.

Exempel på utvecklingsträd:

- Ordinära aspar, björkar och tallar
- Ädellöv

Utvecklingsträd - åtgärder

- Utvecklingsträd sparas där det är brist på naturvärdesträd så att det, inklusive naturvärdesträden, sparas minst 10 gröna träd per hektar.
 - I första hand väljs träd över 30 cm i brösthöjdsdiameter (bdm). Träden måste dock vara minst 15 cm i bdm vid slutavverkning och 10 cm i bdm vid gallring för att räknas.
- I södra Sverige kan antalet sparade utvecklingsträd minskas då naturvärdesträden utgörs av grov ek eller bok.
- Alla i beståndet ingående arter av lövträd ska finnas kvar efter åtgärd.

Torrträd och lågor - beskrivning

Döda träd och död ved i olika former har särskilt höga naturvärden. Cirka 40 procent av de rödlistade skogsarterna har en koppling till död ved.

Att spara död ved i olika former är därför en av de effektivaste naturvårdsåtgärderna som kan göras. Det är också kostnadseffektivt då döda träd har lågt virkesvärde.

Nyligen döda barrträd kan vålla bekymmer med insektsangrepp. Följande åtgärder tar därför hänsyn till såväl nyttan för artmångfalden som till skogsskyddet.

Torrträd och lågor – generella åtgärder

- Sönderkörning av torrträd, högstubbar och värdefulla lågor ska undvikas.
- Spara alla torrträd, lågor och andra döda träd:
 - a) från naturvärdesträd och andra träd som tidigare har lämnats som naturhänsyn
 - b) i hänsynsytor för naturvård
 - c) på impediment

Undantag:

- Torrträd som innebär en säkerhetsrisk kapas till högstubbar (arbetsmiljö, ledningar, vägar, bebyggelse).
- I tätortsnära skogar och längs allmänt nyttjade leder kan död ved behöva kapas eller flyttas för att öka framkomligheten och trygga säkerheten.

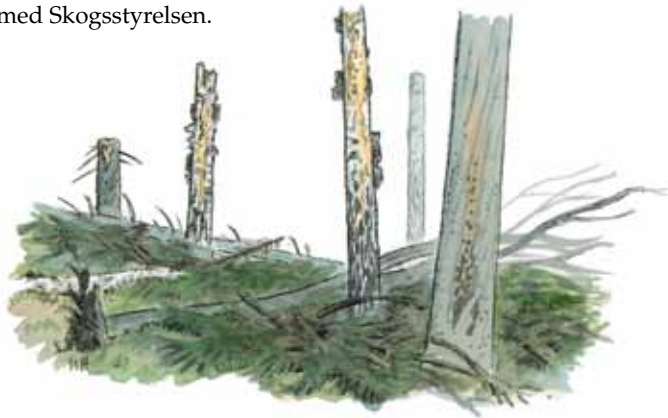

Torrträd och lågor yngre än 1 år – åtgärder

- Vid tillvaratagande av vindfällan på hyggen lämnas alla nedblåsta naturvärdesträd samt minst två grövre nya vindfällan i medeltal per hektar avverkad yta.
- Tillåten mängd färskt barrvirke som får lämnas bestäms av Skogsstyrelsen (5 m³sk/ha alt. 3 m³sk/ha i bekämpningsområden).

Torrträd och lågor äldre än 1 år – åtgärder

- Torrträd, lågor och andra döda träd som har varit döda längre tid än 1 år ska lämnas utom då:
 - a) de utgör en säkerhetsrisk för dem som arbetar i skogen eller för allmänheten
 - b) de blockerar frekvent nyttjade stigar och vägar
 - c) det är dokumenterad risk för massförökning och de döda träden utgör yngelmateriel för skadeinsekter
- Vid uttag av klenare avverkningsrester som GROT ska en del alltid lämnas kvar. Särskild hänsyn bör tas vid uttag av avverkningsrester från lövskog.
- Uppstår plikt om återbeskogning får områden med död skog åtgärdas enligt kraven i Skogsvårdslagen och i dialog med Skogsstyrelsen.

Nya högstubbar - beskrivning

Tillverkning av nya högstubbar är ett sätt att imitera naturens egen produktion av död ved.

Färska högstubbar attraherar andra arter än gamla torrträd och behövs därför som ett komplement i den generella hänsynen.

Högstubbar i den omfattning som certifieringen kräver utgör inget barkborreproblem.

Nya högstubbar - åtgärder

- Vid förnygringsavverkning och grövre gallring i annat än ek- och bokbestånd tillskapas minst tre högstubbar eller ringbarkade träd per hektar avverkad yta.
 - Högstubbarna ska vara > 25 cm i bdm i slutavverkning, > 10 cm i bdm i gallring och höjden minst 3 m.
 - Vid motormanuell avverkning ersätts högstubbarna med tre ringbarkade träd.
- Olika trädslag ska eftersträvas, i första hand väljs tall och löv.
- Under förnygringsfasen i ek- och bokbestånd tillskapas eller lämnas i medeltal minst två ringbarkade träd eller högstubbar av huvudträdslaget per hektar avverkad yta.
 - Av övriga ädellövträd behöver inga högstubbar eller ringbarkade träd skapas.

Hänsyn till vatten och mark- beskrivning

Skydd av vatten ska tillämpas vid alla skogsbruksåtgärder.

Sjöar och vattendrag ska beaktas i hela skogslandskapet och en bedömning av skogliga åtgärder görs så långt möjligt i ett landskaps- och avrinningsområdesperspektiv.

Särskild hänsyn ska tas vid avverkning i vattennära miljöer.

Hänsyn till vatten – åtgärder

- ❑ Särskild hänsyn ska tas till våtmarker och vattenmiljöer med höga naturvärden.
- ❑ Undvik körskador, särskilt där transporter korsar vattendrag och våtmarker.
- ❑ Vidta förebyggande åtgärder mot olje- och bränsleläckage från skogsmaskiner.
- ❑ Använd miljö-/kretsloppsanpassade oljor.
- ❑ Vandringshinder och andra skador på vattendrag undviks och åtgärdas i samband med vägbyggnad och installation eller renovering vägtrummor.

Hänsyn till mark – åtgärder

- Planera din körning så att betydande körskador undviks.
- Vidta förebyggande åtgärder mot körskador i form av risning och markskonare.

Hänsyn till kulturmiljövärden - beskrivning

Vid alla typer av skogsaktiviteter ska hänsyn tas till kulturminnen.

Kulturminnena delas in i fasta fornlämningar och övriga kulturlämningar.

Alla fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen. De får inte tas bort eller skadas utan särskilt tillstånd.

Övriga kulturlämningar enligt Skogsvårdslagen är skogsägaren skyldig att ta hänsyn till. På ekonomiska kartan finns forn- och kulturminnen inlagda. Men tänk på att allt ännu inte är registrerat.

Hänsyn till kulturmiljövärden - åtgärder

- ❑ Skogliga åtgärder utförs så att fasta fornlämningar och fornlämningsområden inte skadas och att skador på övriga kulturlämningar minimeras.
- ❑ På frekvent använda stigar, samt stigar av kulturhistoriskt värde, undviks skador och framkomligheten upprätthålls efter skogsbruksåtgärder.

Övrig hänsyn vid skogsbruks - åtgärder

Upplevelse

- ❑ Se till att stigar och vägar är framkomliga och att körskador lagas.

Övrigt

- ❑ All nedskräpning undviks.
- ❑ Allt avfall omhändertas enligt kommunens föreskrifter och anvisningar.
- ❑ Transport av farligt avfall utförs av behörig transportör till särskild avfallsanläggning anvisad av kommunen.
- ❑ Enbart miljödiesel får användas.
- ❑ Absorptionsmedel ska medföras i fordonet och användas vid olje- och dieselspill.

Traktdirektiv

Traktdirektivet som du får av Södra är ditt arbetsunderlag.

På direktivet finns nödlägeskoordinater som anger var ambulans och räddningstjänst infinner sig när man ringt 112.

Direktivet ska också innehålla uppgifter om var kända fasta fornlämningar och övriga kulturlämningar finns så att du lättare ska kunna hitta dem och undvika skador på dem.

Områden som kräver speciell naturhänsyn skall finnas markerade. I övrigt följ den generella hänsynen.

Efter utförd åtgärd ska traktdirektivet skrivas under och återrapporteras till Södra.

Nödlägesberedskap

Vid nödläge ring Räddningstjänsten 112. Ange nödkoordinaten i traktdirektivet.

I arbetslaget ska det finnas en kontaktperson som kan kommunicera med räddningstjänsten på svenska eller engelska.

Nödkoordinaten anger den plats dit räddningstjänsten åker vid utryckning (ambulans, brandkår, polis).

Alla i arbetslaget ska känna till var denna plats ligger.

Om något händer...

Vid händelser som leder till att kraven inte kan uppfyllas ska detta omedelbart rapporteras till kontaktperson på Södra.

Syftet är att skadan ska kunna minimeras och för att brister i rutiner ska kunna rättas till.

Södra, 351 89 Växjö. Telefon 0470-890 00.
Telefax 0470-891 85. Internet www.sodra.com.